

EÖRSI LÁSZLÓ

Mansfeld-kép

Kellemes meglepetést keltett, hogy Mansfeld Péterről szóló filmjében Szilágyi Andor a főhős kevésbé heroizálható tetteit is bemutatta. És ezzel lényegében minden dicsőretet elmondtam az alkotó koncepciójáról.

A film főbb szereplői valódi neveket viselnek, és a feliratozás is azt sugallja, hogy a rendező, még ha játékfilmről van is szó, legalább a fontosabb kérdésekben célkitűzésének tartja a valóság hű rekonstrukcióját.

Mégis teljesen kimaradt 1956 képi megjelenítése, benne Mansfeld forradalomban játszott szerepével. Ezt csak egy nem könnyen követhető vallomásból ismerhetjük meg. De még az adott 1958–1959-es időkeretbe sem kerültek be (vagy túlon túl szimplára sikeredtek) az igazán izgalmas jelenetek. Például a film azt sugallja, hogy Mansfeld állandóan magánzárkában volt, pedig mennyivel jellemzőbb az, ami valójában történt: egy besúgóval zárták össze, aki mindent jelentett róla, így azt is, ahogy az ágyáról letört egy vasdarabot, hogy az őrt leütve elmeneküljön. Noha a rendező deklaráltan főleg a fiatal korosztályt célozta meg művével, a fiúról mégsem derül ki, mily nyitott személyiség volt: nyulakat tenyésztett, ezermesterkedett, járta a természetet.

Szilágyi többször is kijelentette, hogy a barátság, a hűség, a kitartás és az erő példázatát kívánta megjeleníteni. Ehhez képest nem fedi a valóságot, hogy Mansfeld minden társát mindvégig védte: csak a legnagyobb veszélyben lévő elsőrendű vádlott, Blaski József mellett állt ki, de mellette sem mindig. Továbbá a legkevésbé sem volt öngyilkosjelölt, ahogy azt a film sugalmazza. Mindvégig bízott a szökésben, s épp a lelkierejével, töretlen, naiv optimizmusával különbözött fogolytársai túlnyomó többségétől.

A legnagyobb torzítást az alcím – Magasabb szempontból – sugallja. Nincs arra semmi bizonyíték, és teljesen valószínűtlen is, hogy Mansfeld sorsáról nem a bíróság, hanem politikai vezetők, netán szovjet elvtársak döntöttek volna. Még Vágó Tibor vérbíró sem állított ilyesmiket 1989-ben felvett interjújában. A szovjet szervek csak a megtorlás kezdeti időszakában, 1957 tavaszáig „segítettek be”, amíg újra fel nem álltak a honi belügyi-igazságügyi hatóságok.

A tárgyalási jegyzőkönyvekből világosan látszik, hogy Mansfeld egészen Mátsik György ügyész vérgőzös vádbeszédéig bosszantotta, idegesítette a bíróságot. Csak ekkor jött rá, mekkora a veszély, és az utolsó szó jogán már egészen más taktikát választott. Másodfokon pedig arra is törekedett, hogy elnyerje a bíróság szimpátiáját. Mindezt a film elhallgatja, egészen más színben tüntetve fel a történeteket. A klasszikus sztálinista műperek ugyanis merőben eltértek az 1956-ot követőktől. Az utóbbiakban a kínzás már nem a vallomás kikényszerítését szolgálta,

csakis a nyomozó szadizmusából fakadhatott. (Nota bene: Mansfeldéket – a filmben látottakkal ellentétben – nem verték, ezt nem csupán a periratok ismeretében állítom, hanem a főhős négy pertársával készített 1994-es dokumentumfilm alapján is.) Itt már szó sincs hamis vallomások konstruálásáról, ekkoriban az volt a gyakorlat, hogy a kihallgatások tartalmát vádiratok és ítéletek formájában súlyosan eltorzították.

Sajnálatos, hogy egy ilyen érdekes és fontos téma legalább valósághoz közeli feltárása helyett tovább gazdagodott a már amúgy sem kurta Mansfeld-mondakör.

(A szerző történész)